

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ สหรัฐอเมริกา ก่อนสงครามโลก ครั้งที่ ๒

ปิยนดา บุณนาค

ภาควิชาสังคมศาสตร์และการเมือง

ราชบัณฑิตยสถาน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเริ่มอย่างเป็นทางการในรัชกาลที่ ๓ ในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ (คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙) เมื่อมีความสัมพันธ์กันทางการทูตเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง ๒ ประเทศมิได้จำกัดเฉพาะรัฐบาลต่อรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวไทยกับชาวอเมริกัน โดยเฉพาะมิชชันนารีที่ได้นำความเจริญแบบสมัยใหม่ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ มาเผยแพร่ในประเทศไทยด้วย. ความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง ๒ ประเทศดำเนินมาด้วยดี โดยเฉพาะในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ความสัมพันธ์เป็นไปทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยมีความเป็นมิตรไมตรีต่อกัน ในลักษณะที่สหรัฐอเมริกาอยู่ในฐานะมิตรประเทศที่มีความเหนือกว่าไทยทั้งด้านวิทยาการ เทคโนโลยี และพลังอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง สหรัฐอเมริกามักเป็นฝ่ายช่วยเหลือสนับสนุนไทยทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม. ที่สำคัญคือเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยสนับสนุนประเทศไทยในเวทีการเมืองโลกในการปลดปล่อยข้อผูกมัดจากสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ไทยทำกับนานาประเทศไว้ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ จนกระทั่งไทยพ้นจากข้อผูกมัดของสนธิสัญญาดังกล่าว และได้อำนาจอธิปไตยกลับคืนมาโดยสมบูรณ์ในรัชกาลที่ ๘ ในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ (คริสต์ศตวรรษที่ ๒๐).

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ, สงครามโลกครั้งที่ ๒

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกานั้นมีมาเป็นเวลานานแล้ว เริ่มต้นจากความสัมพันธ์ทางการค้าตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๑ หรือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า

นภลัย รัชกาลที่ ๒ นอกจากนั้น ยังได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐ-

อเมริกาในยุคต้นนั้นอยู่ในลักษณะที่มีความเข้าใจดีซึ่งกันและกัน แต่ข้อที่นำสังเกตก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง ๒ ประเทศนี้มิได้จำกัดอยู่เฉพาะระดับรัฐบาลต่อรัฐบาลเท่านั้น หากยังมีความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวไทยกับชาวอเมริกันอีกด้วย. ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากผลงานของคณะมิชชันนารีชาวอเมริกันที่ได้นำความเจริญแบบสมัยใหม่ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือความสนธิสนมใกล้ชิดระหว่างชาวไทยกับชาวอเมริกันผู้ซึ่งพยายามเข้าใจถึงวัฒนธรรม ประเพณีและจิตใจของชาวไทย เช่น หมอบรัดเลย์ (Bradley) หมอจอร์จ แมคฟาร์แลนด์ (George Macfarland) (พระอภิวินิจฉัย) หมออาดัมสัน (Adamson) (พระบำบัตสรพรโศก) และแฮมมิลโคล (Cole).

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ นั้น พระองค์ทรงดำเนินพระราชบายเปิด

การติดต่อกับชาวตะวันตกอย่างกว้างขวาง. ในรัชกาลนี้ไทยกำลังอยู่ในยุคการปรับปรุงประเทศเป็นแบบสมัยใหม่ซึ่งมิใช่แต่เพียงทางการเมือง แต่พระองค์ยังทรงเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายความสัมพันธ์กับต่างประเทศด้วย. ไทยได้ทำสนธิสัญญากับประเทศต่างๆ ในยุโรป และสหรัฐอเมริกาโดยถือเอาสนธิสัญญาเบาว์ริงที่ทำกับอังกฤษใน พ.ศ. ๒๓๙๘ เป็นแบบฉบับทั้งสิ้น ซึ่งหากพิจารณาแล้ว จะเห็นว่าเป็นสนธิสัญญาไม่เสมอภาค โดยจะเห็นได้ว่าไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แต่ทั้งนี้สภาวะทางการเมืองในขณะนั้นบีบบังคับให้ไทยจำต้องยินยอม และถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในขณะนั้นแล้ว เพราะมิฉะนั้นไทยก็อาจต้องถูกยึดเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก. ในเวลาเดียวกันไทยต้องยอมเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแก่ชาติมหาอำนาจ โดยที่ไทยยังมิได้ทำการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับระเบียบงานศาลยุติธรรมของชาวตะวันตกมาก่อนเลย. อย่างไรก็ตามการเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในรัชกาลที่ ๔ ยังไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อชาวไทยมากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะชาวตะวันตกยังมีจำนวนน้อย แต่ในรัชกาลต่อมาจำนวนชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการตีความหมายของสิทธิสภาพนอกอาณาเขตครอบคลุมไปถึง “คนในบังคับ” ซึ่งเป็นชาวเอเชีย จึงก่อให้เกิดปัญหาอย่างมากแก่ไทย. ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามปลดปล่อยพันธะทางการศาลและศุลกากรให้หมดไปทีละน้อยตั้งแต่สมัยต้นรัชกาล โดยทรงพยายามปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของไทย อันเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินนโยบายปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทย มีการตั้งและปรับปรุงกระทรวงทบวงกรมขึ้น

ใหม่ตามแบบอย่างตะวันตก รัฐบาลไทยได้ว่าจ้างชาวอเมริกันหลายนายเข้ามาเป็นที่ปรึกษาราชการของไทย โดยมีได้ผ่านรัฐบาลอเมริกัน. ที่ปรึกษาชาวอเมริกันคนแรกคือนายเอ็ดเวิร์ด สโตรเบล (Edward Strobel) ซึ่งรับราชการอยู่ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๖-๒๔๕๑ และเป็นผู้ช่วยเหลือไทยในการเจรจาทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศส ฉบับ พ.ศ. ๒๔๕๐.

ครั้นถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระองค์ทรงดำเนินพระราชโบายตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ในช่วงนี้ประเทศไทยกำลังมุ่งดำเนินการขอเปลี่ยนสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีกับนานาชาติ. ไทยมีที่ปรึกษาชาวต่างประเทศหลายคน แต่ที่ปรึกษาชาวอเมริกันผู้มีส่วนช่วยประเทศในการเจรจาขอเปลี่ยนสนธิสัญญากับประเทศต่างๆ ในยุโรปคือ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ (Francis B. Sayre) โดยที่ไทยสามารถปลดพันธะข้อผูกพันจากสนธิสัญญาได้ในระยะเวลาไล่เลี่ยกันถึง ๑๐ ประเทศ. จากความสำเร็จครั้งนี้ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาภิธานไมตรี.

หลังจากที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้วางหลักการปกครองประเทศเพื่อปลดปล่อยบรรดาข้อผูกมัดทั้งทางด้านการศาลและด้านการเก็บภาษีศุลกากรอันเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าและเพื่อให้ประเทศมีเอกราชสมบูรณ์ มีฐานะเท่าเทียมกับนานาชาติ. สำหรับการแก้ไขสนธิสัญญากับประเทศสหรัฐอเมริกานั้น เนื่องจากไทยได้ดำเนินการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับอเมริกามาก่อนแล้ว และสหรัฐอเมริกา ก็มี

ท่าที่เห็นใจไทย ฉะนั้นการเจรจายกเลิกสัญญาจึงไม่มีปัญหา ประกอบกับประเทศไทยได้พระยากัลยาณไมตรี อดีตที่ปรึกษาฝ่ายต่างประเทศ ประจำกระทรวงการต่างประเทศ คอยให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ด้วย ดังนั้นการเจรจาระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาจึงสำเร็จเรียบร้อยลงด้วยดีใน พ.ศ. ๒๔๘๐.

รัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗) ได้ตระหนักถึงสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยในขณะนั้น พร้อมกับคำนึงถึงปัญหาด้านภูมิศาสตร์โดยเฉพาะการที่ไทยเป็นประเทศเล็ก ยังขาดกำลังอาวุธและสภาพของกองทัพยังอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง. ดังนั้นรัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้ประกาศนโยบายผูกมิตรต่อนานาชาติประเทศ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของประเทศทางด้านการค้า และเพื่อความมั่นคงของประเทศด้วยในแง่ของการป้องกันอิทธิพลของมหาอำนาจอังกฤษและฝรั่งเศส.

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ สหรัฐอเมริกายังมิได้ให้ความสนใจต่อประเทศไทยเท่าที่ควร เพราะสหรัฐ มุ่งความสนใจไปทางประเทศญี่ปุ่นและจีนโดยเน้นเฉพาะในด้านการค้าเท่านั้น. ทั้งนี้เพราะสหรัฐ ยังคงยึดถือนโยบายโดดเดี่ยวอยู่จนกระทั่งเมื่อญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ฐานทัพเรือของสหรัฐ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงทำให้สหรัฐ ล้มเลิกนโยบายดังกล่าว และให้ความสนใจต่อประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ แต่ก็ยังให้ความสนใจในขอบเขตที่จำกัด.

อาจพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๓ ถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ดังนี้

ด้านการเมือง สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ได้ร่วมมือกับประเทศไทยในการแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ไทยได้ทำไว้กับประเทศตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๘, ซึ่งเป็นผลให้ไทยต้องถูกบั่นทอนอำนาจอธิปไตยในด้านตุลาการและการภาษีอากร กล่าวคือ ในด้านตุลาการชาวต่างประเทศอยู่ในความคุ้มครองของกงสุลของชาติตนซึ่งรวมทั้งใช้กฎหมายของชาติตนเองด้วย รัฐบาลไทยไม่สามารถบังคับบัญชาว่ากล่าวอย่างไรได้. ส่วนในด้านการภาษีอากรนั้นรัฐบาลเก็บภาษีสินค้าของชาวต่างประเทศได้เพียงร้อยละสามตามสนธิสัญญาเท่านั้น จะเก็บตามที่รัฐบาลเห็นสมควรไม่ได้^๑ ปรากฏว่าความเสียเปรียบทางการศาลและการเก็บภาษีอากรดังกล่าวไม่เห็นเด่นชัดในรัชกาลที่ ๔ เพราะยังมีชาวต่างประเทศอยู่ในเมืองไทยเป็นเพียงจำนวนน้อย แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสมัยต่อมา ชาวต่างประเทศก็เดินทางเข้ามาประกอบธุรกิจต่างๆ ในเมืองไทยมากขึ้น พวกนี้ต่างก็ใช้ข้อผูกมัดในสัญญาเป็นเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์ของพวกตนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ. ในระยะเวลาดังกล่าวนี้เองความรู้สึกสูญเสียสิทธิ์และความรู้สึกในความเสียเปรียบของคนไทยในบ้านเมืองไทยเองก็ปรากฏเห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น และได้กลายเป็นความรู้สึกขมขื่น โดยเฉพาะเมื่อข้อผูกมัดนั้นถูกนำไปใช้เป็นประโยชน์ครอบคลุมไปถึง “คนในบังคับ” หรือ “คนในอารักขา” ของประเทศคู่สัญญาของไทย, โดยเฉพาะมหาอำนาจอังกฤษกับฝรั่งเศส ทั้งๆที่คนเหล่านั้นก็เป็นชาวเอเชียเช่นเดียวกับคนไทย^๒. ความเสียเปรียบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยากต่อการบริหารประเทศของ

^๑ “มูลเหตุแห่งความเป็นมาของสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสว่าด้วยเขตแดนสยามกับต่างประเทศ. หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พันโทพระวิเศษสุรการณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม, วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๖, หน้า ๑๐.

^๒ ปิยนาค บุนนาค, พวงเพชร สุรัตน์กุล. จันทบุรีและตราด : กรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส (พ.ศ. ๒๔๓๖ - ๒๔๕๐). กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; ๒๕๒๗ (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม).

รัฐบาลไทยเป็นอันมาก ทำให้รัฐบาลเห็นความจำเป็นต้องแก้ไขให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากความเสียหายเปรียบในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและเรื่องภาษีอากรให้ได้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงเริ่มแก้ไขโดยวิธีจ้างชาวตะวันตกผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมาเป็นที่ปรึกษาดำเนินการปฏิรูปกฎหมายและการศาลของไทย เพื่อให้เป็นหลักประกันด้านความยุติธรรมและเป็นหนทางที่จะให้มหาอำนาจตะวันตกยอมผ่อนปรนต่อข้อผูกมัดตามสนธิสัญญาอันไม่เสมอภาคดังกล่าวซึ่งมิได้มีกำหนดเวลาสิ้นสุด และไม่มีบทบัญญัติให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือบอกเลิกได้^๓ ทั้งนี้โดยมีพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษาทางด้านกฎหมายจากอังกฤษ และทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมขณะนั้นเป็นกำลังสำคัญ แต่ความพยายามดังกล่าวก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จในรัชกาลที่ ๕.

ในรัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๖๘) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ สงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้เกิดขึ้นในทวีปยุโรป. ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศสงครามโดยเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรและได้ทรงจัดส่งทหารไทยไปร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งมีสหรัฐอเมริกา ร่วมอยู่ด้วย. เมื่อสงครามยุติลงโดยฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ ประเทศไทยจึงมีฐานะเป็นประเทศผู้ชนะสงครามด้วย และหลุดพ้นจากข้อผูกมัดของสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่เคยทำไว้กับประเทศที่แพ้สงครามโดยอัตโนมัติ, ยังคงเหลือข้อผูกมัดแต่กับประเทศมหาอำนาจผู้ชนะสงครามเท่านั้น. ดังนั้นเมื่อมีการประชุมตกลงทำสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างผู้ชนะและผู้แพ้

ณ พระราชวังแวร์ซายส์ ประเทศฝรั่งเศส พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแต่งตั้งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร และพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์โรทัย เป็นผู้แทนไทยไปเจรจาขอแก้ไขสัญญาต่างประเทศต่างๆ, แต่ไม่มีชาติใดเห็นใจประเทศไทย ยกเว้นสหรัฐอเมริกา ประเทศเดียวเท่านั้น, ประธานาธิบดีวูดโรวิลสันได้กล่าวในที่ประชุมสันติภาพที่แวร์ซายส์ ประเทศฝรั่งเศสว่า “อเมริกานจะทำสัญญาฉบับใหม่ให้แก่ประเทศสยามยกเลิกสิทธิพิเศษที่กล่าวไว้แต่เดิมให้โดยสิ้นเชิง และอเมริกาจะทำให้ฐานะที่เป็นการกระทำอันรักยุติธรรมอย่างหนึ่ง ไม่พึงประสงค์จะได้รับการตอบแทนแต่อย่างใด”^๔. ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประธานาธิบดีวิลสันแห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ข้อเสนอใหม่ที่ว่า การยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตซึ่งเป็นข้อได้เปรียบของฝ่ายมหาอำนาจนั้นย่อมกระทำได้นบนรากฐานของความยุติธรรม^๕. ต่อมาประธานาธิบดีวิลสันก็ได้ปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าวเช่นเดียวกับที่ปรึกษาราชการกระทรวงการต่างประเทศชาวอเมริกันที่เข้ามารับราชการกับรัฐบาลไทยนับจากเริ่มตั้งตำแหน่งนี้ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ เมื่อตำแหน่งนี้หมดความสำคัญลงโดยที่ไทยสามารถยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนั้นลงได้. ที่ปรึกษาดังกล่าวมี ๕ คน คือ เอลดอน อาร์. เจมส์ (Eldon R. James), ฟรานซิส บี. แซร์ (Francis B. Sayre), คอร์ทนี ครอกเกอร์ (Courtney Crocker), เรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์ (Raymond B. Stevens) และเฟรดเดอริค อาร์. ดอลเบร์ (Frederick R. Dolbeare) โดยที่ที่ปรึกษาแต่ละคนรับราชการในเมืองไทยเป็นเวลาต่างกันดังนี้ ดร.เจมส์อยู่เมืองไทยเป็นเวลา ๕ ปี, ดร.แซร์อยู่เมืองไทยไม่ถึงหนึ่งปี แต่รับ

^๓ พระยาภักดีนิเวศ (Dr. Francis B. Sayre). เอกสารเกี่ยวกับการปรับปรุงข้อผูกมัดตามสัญญาฉบับแรกของประเทศไทยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (นายสำราญ กัลยาณมิตร แปล), พระนคร: กรมศิลปากร, ๒๕๑๒. หน้า ๒-๓.

^๔ ทรงศรี อาจอรุณ (ฟอ-แรน). ๑๒๓ ปีแห่งมิตรภาพระหว่างไทยกับอเมริกัน. ใน: ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา. พระนคร: แพร่พิทยา; ๒๕๑๙. หน้า ๑๗.

^๕ Wilson DA, *The United States and the future of Thailand*. New York: Praeger Publishers; 1970. p. 25.

หน้าที่เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยไปเจรจาเรื่องสนธิสัญญากับนานาประเทศในยุโรปอีก ๒ ปี รวมเวลาเกือบ ๓ ปี, ครอคเกอร์อยู่เมืองไทย ๒ ปี, สตีเวนส์อยู่ ๙ ปี และดอลแบร์อยู่ประมาณ ๕ ปีเศษ^๖.

ความพยายามแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคในรัชกาลที่ ๖ นี้เริ่มด้วย ดร.เจมส์ รับนัหน้าที่เป็นผู้แทนไทยไปเจรจากับรัฐบาลอเมริกันที่กรุงวอชิงตัน เรื่องไทยขอแก้ไขสนธิสัญญาระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ปรากฏว่าบรรยากาศของการประชุมเป็นไปด้วยความอบอุ่นและไม่ตรีจิตที่สหรัฐฯแสดงต่อฝ่ายไทย. ดร.เจมส์ ในฐานะที่เป็นชาวอเมริกันก็ได้พยายามชี้แจงให้สหรัฐฯ ซึ่งเป็นคู่เจรจาเห็นถึงความเสียเปรียบของประเทศเล็กๆ อย่างประเทศไทยในการพัฒนาประเทศและการคงไว้ซึ่งเอกราช ทราบว่าประเทศไทยต้องการคงก้าวทางด้านการศึกษาและการเงินของประเทศไทยอยู่เช่นนี้^๗. ดังนั้นไทยจึงต้องการให้สหรัฐอเมริกากำหนดระยะเวลาให้แน่นอนว่าจะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้เมื่อใด คือหมายความว่า จะยอมให้คนในบังคับอเมริกันที่กระทำผิดมาขึ้นศาลไทยได้เมื่อไร และสหรัฐฯ จะยอมให้ไทยแก้ไขข้อผูกมัดเรื่องอัตรากาสิโนสุกการได้หรือไม่ด้วย.

ปรากฏว่าการเจรจาระหว่างสหรัฐฯ กับผู้แทนรัฐบาลไทยดำเนินมาจนถึงวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ จึงได้มีการลงนามในสนธิสัญญาไทย-อเมริกา ซึ่งกำหนดสาระสำคัญดังนี้^๘

๑. ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตคนในบังคับอเมริกันในประเทศไทย แต่ยังคงให้กงสุลอเมริกันมีอำนาจถอนคดีไปพิจารณาเองได้ แต่จะถอนไปจากศาลฎีกาซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยทรงไว้ซึ่งพระราช

อำนาจสูงสุดในการตัดสินคดีไม่ได้. สิทธิในการถอนคดีนี้ สหรัฐฯ มีสิทธิทำได้จนกว่าไทยจะประกาศและบังคับใช้ประมวลกฎหมายตามที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงจนได้มาตรฐานของประเทศตะวันตกแล้ว ๕ ปี.

๒. ให้เลิกภาษีร้อยชักสาม หมายความว่าให้ไทยมีเสรีภาพในการตั้งพิกัตอัตราศุลกากรเองได้.

๓. กำหนดสนธิสัญญาให้มีผลบังคับใช้ภายในระยะเวลา ๑๐ ปี.

สนธิสัญญาฉบับนี้นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นครั้งแรกที่ไทยได้มีอำนาจทางการศาลเหนือคนในบังคับต่างชาติและมีเสรีภาพเรื่องภาษีศุลกากร ทั้งนี้โดยไม่ต้องเสียสิ่งแลกเปลี่ยนใดๆ เลย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงกล่าวถึงสัญญาใหม่นี้ว่า

...สัญญาใหม่นี้เป็นหลักประกันความยุติธรรมที่รัฐบาลอเมริกาได้มอบให้กับเรา และนับเป็นบันไดที่จะนำเราไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขสนธิสัญญาเก่าๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความเจริญของประเทศ อเมริกาได้สร้าง ความหวังใหม่ให้แก่เราว่ามหาอำนาจอื่นๆ คงจะช่วยเราจัดอุปสรรคของประเทศด้วยสปีดที่เปี่ยมไปด้วยความกรุณาเช่นเดียวกัน...^๙

ด้วยเหตุนี้คำกล่าวของประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสันที่จะทำให้สนธิสัญญาใหม่กับไทยด้วยความยุติธรรมจึงได้กลายมาเป็นความจริงในทางปฏิบัติ และผู้ที่สมควรได้รับการสรรเสริญต่อความสำเร็จดังกล่าวก็คือ ดร.เจมส์. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึง ดร.เจมส์ ตอนหนึ่งว่า

^๖ แกมสุข นุ่มนนท์. ที่ปรึกษาการชาวอเมริกันในประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๔๖-๒๔๘๓. ใน: ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา. พระนคร: แพร์พิตยา; ๒๕๑๙. หน้า ๑๕๓-๔.
^๗ แกมสุข นุ่มนนท์. เรื่องเดิม หน้า ๑๕๙.
^๘ แกมสุข นุ่มนนท์. เรื่องเดิม หน้า ๑๕๙-๑๖๐.
^๙ Bangkok Times, ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕. อ้างถึงใน แกมสุข นุ่มนนท์. เรื่องเดิม หน้า ๑๖๐.

ข้าพเจ้าตระหนักดีว่า ท่านได้อุทิศ
ความจงรักภักดีและความสามารถ
ทำงานชิ้นนี้ด้วยความเต็มใจ และความ
ซื่อสัตย์ ข้าพเจ้าซาบซึ้งในน้ำใจ และ
ขอคารวะต่อเพื่อนร่วมชาติชาว
อเมริกันของท่าน พร้อมทั้งหวังเป็น
อย่างยิ่งว่าท่านจะทำงานให้แก่ประเทศ
ชาติของเราต่อไป^{๑๐}

จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมหา
อำนาจประเทศแรกที่ได้แสดงไมตรีจิตต่อไทย
โดยช่วยให้ประเทศไทยได้เป็นอิสระในการ
เก็บภาษีอากรตามที่ฝ่ายไทยเห็นว่าเหมาะสม
ได้ และยังให้ความมั่นใจว่าไทยจะได้
อำนาจทางการศาลกลับคืนมาโดยสมบูรณ์
ตามกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน. สันธิ
สัญญาใหม่นี้ได้ให้ความหวังแก่รัฐบาลไทย
และประชาชนชาวไทยในการที่จะได้รับการ
ปฏิบัติอย่างเป็นธรรมจากประเทศคู่สัญญา
อื่นๆ ในการเจรจาขอยกเลิกสัญญาไม่เสมอ
ภาคเช่นเดียวกับที่สหรัฐฯ ได้ปฏิบัติต่อไทย.
แต่ในระยะแรกภายหลังจากที่ไทยลงนามใน
สนธิสัญญาดังกล่าวกับสหรัฐฯแล้ว ไม่
ปรากฏว่ามีชาติใดยอมเจรจาขอแก้ไขสนธิ
สัญญากับไทยอีกเลย. ประเทศที่ต่อต้าน
การแก้ไขสนธิสัญญากับไทยมากที่สุดคือ
อังกฤษ เพราะอังกฤษถือว่าได้ยินยอมให้
คนในบังคับอังกฤษที่กระทำผิดขึ้นศาลไทย
แล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒ ฉะนั้นอังกฤษจึง
แสดงท่าทีให้เห็นชัดว่าอังกฤษจะไม่ยินยอม
มากไปกว่านี้อีก. ส่วนเรื่องภาษีศุลกากรนั้น
อังกฤษจะไม่ยินยอมผ่อนปรนให้ไทยอย่าง
แน่นอน เพราะจะเป็นการกระทบกระเทือน
ต่อสภาวะทางการค้าของอังกฤษในดินแดน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก. นอกจากนี้
ยังมีประเทศอื่นๆ ที่ไม่ยินยอมเช่นเดียวกับ

อังกฤษซึ่งได้แก่ ฝรั่งเศส อิตาลี เนเธอร์แลนด์
เบลเยียม เดนมาร์ก นอร์เวย์ สวีเดน สเปน
และโปรตุเกส รัฐบาลไทยตระหนักดีว่าถ้าไทย
ยังไม่สามารถเจรจาให้ประเทศเหล่านี้ยอม
แก้ไขสนธิสัญญากับไทยได้แล้ว ประเทศ
ไทยก็ไม่อาจดำเนินการพัฒนาประเทศได้
อย่างมีประสิทธิภาพ. ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทย
จึงจำเป็นต้องรีบขอแก้ไขสนธิสัญญากับ
ประเทศต่างๆ เหล่านี้ตามแนวทางที่สหรัฐฯ
ได้ทำไว้แล้วกับประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.
๒๔๖๓ เสียก่อน.

รัฐบาลไทยพิจารณาเห็นว่าจากประสบ-
การณ์ในอดีต การเจรจาระหว่างรัฐบาลไทย
กับนานาประเทศที่กรุงเทพฯ นั้นมักประสบ
ความล้มเหลว เพราะคู่เจรจาต่างถือตนและ
ขาดความอะลุ่มอล่วยซึ่งกันและกัน การที่จะ
ให้การแก้ไขสนธิสัญญาประสบความสำเร็จ
รัฐบาลไทยควรจะต้องเปิดการเจรจากับประเทศ
นั้นๆ เป็นกรณีพิเศษแต่ละประเทศไป.
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง
ทรงมีพระราชดำริที่จะหาผู้แทนรัฐบาลที่จะ
เดินทางไปเจรจากับประเทศต่างๆ ในยุโรป
โดยได้รับมอบหมายอำนาจเต็มจากรัฐบาล
ไทยในการเจรจาต่อรองแก้ไขสิทธิสภาพนอก
อาณาเขตและเรื่องอัตราภาษีศุลกากร ผู้ที่
พระองค์ทรงเห็นว่าเหมาะสมที่จะทำหน้าที่เป็น
ผู้แทนรัฐบาลไทยดังกล่าวก็คือ ดร.ฟรานซิส
บี. แชร์ ซึ่งในขณะนั้นได้ขอกราบถวาย
บังคมลาออกจากราชการในเมืองไทยหลังจาก
ได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษาการกระทรวง
การต่างประเทศไม่ถึงปี เนื่องจากเป็นห่วง
ครอบครัวซึ่งเดินทางกลับสหรัฐอเมริกาไป
ก่อนหน้าแล้วเพราะไม่อาจทนดินฟ้า
อากาศของเมืองไทยได้. พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงขอร้องและ
แต่งตั้ง ดร.ฟรานซิส บี. แชร์ ให้เป็นผู้แทน

^{๑๐} Young KT. *The Special Role of American Advisers in Thailand 1902-1949. Asia Magazine, p. 28. อ้างถึงใน แกมสุข นุ่มนนท์. เรื่องเดิม หน้า ๑๖๐.*

รัฐบาลไทยไปเจรจากับประเทศต่างๆ ในยุโรป ซึ่ง ดร.แซร์ก็ได้รับมอบหมายไปปฏิบัติหน้าที่ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ ดังข้อความในหนังสือที่พระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์ เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศทรงมีถึงเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ดังนี้

ด้วยในเดือนกุมภาพันธ์ก่อนดร.แซร์ได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบว่ามี ความเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่จะรับราชการฉลองพระเดชพระคุณต่อไปกว่าที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา นั้นไม่ได้ เพราะเหตุที่บุตรทนอากาศไม่ได้ ดร.แซร์จึงจะต้องกลับไปในเดือนกันยายนหน้า... ข้าพเจ้าจึงได้มีโทรเลข ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ไปขอให้ ดร.เจมส์ช่วยรับหาตัวแทน ดร.แซร์ให้ด้วยเถิด... บัดนี้หาคนได้คนหนึ่งแล้วคือ นายคอร์ตเนย์ ครอบเคอร์ ได้ปริญาฮาร์วาร์ด... ขณะนี้ ดร.แซร์เห็น

ว่าสัญญากับฝรั่งเศสก็ดำเนินใกล้ผลสำเร็จ อยู่แล้ว... ดร.แซร์เห็นว่าควรเราจะเจรจาขอแก้สัญญากับประเทศอื่นๆ มีอังกฤษเป็นอาทิต่อไป ฉะเพาะประเทศอังกฤษนั้น ดร.แซร์ เห็นว่าเวลานี้เป็นโอกาสเหมาะอย่างยิ่ง เพราะว่าการที่จะขออิสรภาพในการศาลและการภาษีอากรคืนโดยเต็มบริบูรณ์นั้น จะขอจากคณะเสนาบดีได้ไม่ได้ สดวกยิ่งขึ้นไปกว่าขอต่อคณะเสนาบดี กรรมการซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในเวลานี้ กับทั้ง ดร.แซร์ เองก็รู้จักกับเสนาบดีอังกฤษ บางนายอย่างเช่น ลอร์ด ฮอลเดน และนาย สิดนีย์เวบบ์ เป็นต้น...^{๑๑}

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้มีการแต่งตั้ง ดร.แซร์ และ ดร.เจมส์ให้เป็นอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม ดังปรากฏในหนังสือพระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์ถึงเจ้าพระยามหิธร ดังนี้ ที่ ๒๗/๒๐๕๔

ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๘

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ,

ด้วยข้าพเจ้าได้รับโทรเลขพระยาสรรพกิจปริชามีมาจากกรุงลิสบอน ลงวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ขอให้ดอกเตอร์แซร์ ได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์เป็นอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม โดยอ้างเหตุว่าจะกระทำให้การผูกขาดแก้ไขสัญญากับประเทศที่สืบมาจากชาติและดินสดวกยิ่งขึ้น ดังมีความพิสดารแจ้งอยู่ในสำเนาโทรเลขที่ข้าพเจ้าได้คัดส่งมาด้วยแล้ว

เรื่องพระราชทานยศบรรดาศักดิ์อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มแก่ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศนี้ ข้าพเจ้าได้ตรวจเรื่องเก่าๆ ที่มีอยู่ในกระทรวงนี้แล้วปรากฏว่าได้เคยพระราชทานโดยประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เมื่อทรงพระราชดำริห์เห็นว่าที่ปรึกษาคนนั้นๆ ได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณมาเป็นอย่างดี มีตัวอย่างคือ เจ้าพระยาอภัยราชา (โรลัง ยักขมิน), มิสเตอร์สโตรเบล แลพระยาภักย์นิมิตร (เจนส์ ไอ เวสเดนกาต) ข้าพเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าดอกเตอร์แซร์ ได้รับราชการฉลองพระเดช

^{๑๑} กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร, เอกสารหมวด ๑ เบ็ดเตล็ด หมู่ : การจ้างชาวต่างประเทศในราชการฝ่ายต่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๖๔-๒๔๖๖. การจ้างนาย ครอบเคอร์มาเป็นที่ปรึกษาราชการกระทรวงการต่างประเทศแทน Dr. Francis B. Sayre. หนังสือพระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์ ถึงเจ้าพระยามหิธร ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗.

พระคุณมาเป็นประโยชน์แก่ราชการมาก ดังปรากฏในเรื่องปกุษาแก้ไขสัญญาเป็นพิเศษ ทั้งเวลานี้ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นสมาชิกคนกลางฝ่ายสยามในศาล ประจำคนกลางณะกรุงเฮกด้วย และสมาชิกเหล่านี้โดยมากมักจะมียศบรรดาศักดิ์เป็นอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม จึงเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าดอกเตอร์แฮร์สสมควรจะได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์นี้ได้ แต่ถ้าจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแล้ว ข้าพเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ดอกเตอร์เจมส์ได้มียศบรรดาศักดิ์เป็นอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มด้วยอีกนาย ๑ เพราะดอกเตอร์เจมส์ก็ได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณมาเป็นอย่างดี แลเป็นสมาชิกคนกลางฝ่ายสยามในศาลประจำคนกลางณะกรุงเฮกด้วยกัน

ข้าพเจ้าได้ร่างประกาศพระราชทานยศบรรดาศักดิ์อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มแก่ดอกเตอร์แฮร์ส แลดอกเตอร์เจมส์ ส่งมายังเจ้าคุณพร้อมกับหนังสือฉบับนี้ แม้ร่างนี้ชอบด้วยพระแสงพระราชดำริห์แล้ว ข้าพเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตลงประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ขอได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท การจะควรประการใด สุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ข้าพเจ้าขอแสดงความนับถืออย่างยิ่งมายังเจ้าคุณ

ไทรทศประพันธ์

เสนาบดี^๒

อย่างไรก็ดีปรากฏว่าการเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญาต้องประสบความลำบากไม่น้อย โดยเฉพาะกับอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งมีผลประโยชน์มากในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ แต่เนื่องจากความรู้ความสามารถและไหวพริบทางการทูต ตลอดจนบุคลิกที่น่าประทับใจของ ดร.แซร์ รวมทั้งฐานะของท่านที่เป็นบุตรเขยของประธานาธิบดีวิลสันแห่งสหรัฐอเมริกา ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็มีส่วนเอื้ออำนวยให้การเจรจาประสบความสำเร็จโดยใช้เวลาเกือบ ๒ ปี. ในที่สุดประเทศต่างๆ ในยุโรป ๙ ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ สเปน โปรตุเกส เดนมาร์ก สวีเดน อิตาลี เบลเยียม รวมทั้งประเทศญี่ปุ่น ก็ได้ยอมลงนามในสนธิ

สัญญากับรัฐบาลไทย โดยมีข้อความสำคัญในสัญญาทำนองเดียวกับที่ไทยทำกับสหรัฐฯ ใน พ.ศ. ๒๔๖๓. ปรากฏว่านอร์เวย์เป็นประเทศสุดท้ายที่ได้ยอมลงนามในสัญญาใหม่นี้เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๙.

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่านับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙ เป็นต้นมา ประเทศไทยก็ได้รับการผ่อนปรนจากข้อผูกมัดทางการศาลและการเงินโดยทางอ้อม หลังจากที่ผู้นำไทยได้พยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อปลดเปลื้องข้อผูกมัดดังกล่าวมาเป็นเวลากว่า ๗๐ ปี และความสำเร็จนั้นจะไม่เป็นผลเลยถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษาชาวอเมริกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร. ฟรานซิส บี. แซร์ ซึ่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยา

^๒ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร. เอกสาร ร.๖ ต.๕ ทูตและกงสุลไทย ๑-๒๐ ปีที่ ๒๐ เรื่องตั้งดอกเตอร์แฮร์ส ดอกเตอร์เจมส์เป็นอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม (๒ พฤษภาคม - ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๖๙).

กัลยาณไมตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นการตอบสนองคุณความดีของท่านที่ได้ช่วยเหลือประเทศไทย.

หลังจากที่ ดร.แซร์ได้ลาออกจากตำแหน่งที่ปรึกษาราชการต่างประเทศของไทยแล้ว รัฐบาลไทยยังคงจ้างชาวอเมริกันมาเป็นที่ปรึกษาการต่างประเทศต่อไปเพื่อความเหมาะสม ดังจะเห็นได้จากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งปรากฏในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีไปถึงพระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์ ลงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๙ ดังนี้

(นายซาลส เลเวสก)...เห็นว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาในทางการอันควรคำนึงอยู่บ้างเช่น เรื่องรับเงินเดือน ๒ ตำแหน่ง เรื่องหน้าที่ ๆ ปรึกษาในกระทรวงการต่างประเทศซึ่งถ้าใช้คนฝรั่งเศษอาจมีชาติอื่นขอร้องขึ้นบ้าง ที่เราใช้ที่ปรึกษาชาวอเมริกันนั้น เป็นกลางๆ ดีอยู่แล้วเมื่อจำเป็นจะต้องใช้นายซาลส เลเวสก เป็นอะเพราะตัวก็ควรให้เป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ชั่วคราวในกระทรวงการต่างประเทศ...^{๓๓}

ที่ปรึกษาชาวอเมริกันที่ได้รับการแต่งตั้งคือ นายเรย์มอนด์ บาร์เรตต์ สตีเวนส์ (Raymond Barrett Stevens) ดังโทรเลขจากพระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์ถึงพระยาบุรีนวราชฤทธิ์ ลงวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ให้ตอบรับนายสตีเวนส์เป็นที่ปรึกษาการต่างประเทศ ๓ ปี. หลังจากรับราชการได้ครบกำหนด รัฐบาลไทยก็ได้ทำสัญญา กับนายสตีเวนส์ต่ออีก ๓ ปี ดังหนังสือที่พระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์ทรงมีถึงเจ้าพระยามหิธร เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ดังนี้

...ข้าพเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯว่า นายสตีเวนส์ผู้นี้เป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้แก่รัฐบาลเป็นอย่างดี ตั้งอกตั้งใจรับราชการมาด้วยความจงรักภักดีต่อไทย มีความซื่อซอในทางการของฝ่ายเราติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทั้งทางสถานทูตต่างประเทศและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ฝ่ายไทยได้สนิทสนมกลมเกลียว ได้ดำเนินการเจรจาหนังสือสัญญาที่ยังไม่แล้วเสร็จ และจัดการทำสัญญาใหม่กับเยอรมนีได้เป็นที่เรียบร้อย เนื่องจากการที่ต้องปฏิบัติตามหนังสือสัญญากับนานาประเทศที่ได้แก้ไขใหม่นั้น ยังมีปัญหาสำคัญต่างๆ ที่ยังจะต้องพิจารณาจัดการต่อไปยังไม่สุดสิ้น เป็นเวลาสำคัญต่างๆ ที่ยังจะต้องพิจารณาจัดการต่อไปยังไม่สุดสิ้น เป็นเวลาสำคัญระวางหัวต่อซึ่งกรุงสยามพึงได้รับอิศรภาพในการศาลและการศุลกากร จำเป็นจะต้องมีที่ปรึกษาที่มีคุณวุฒิรอบรู้ซื่อซอในกิจการของเราไว้ ยกนักที่จะหาผู้มีคุณวุฒิและคุณสมบัติได้เหมาะสมดังนายสตีเวนส์ผู้นี้ จึงเห็นด้วยเกล้าฯว่า ถ้าได้ตัวนายสตีเวนส์ไว้จะชอบด้วยประโยชน์ของราชการเป็นอย่างยิ่ง^{๓๔}

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์ ลงวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ ตอบตกลงจ้างนายสตีเวนส์เป็นที่ปรึกษาต่อไป.

ต่อมาเมื่อนายสตีเวนส์ขอลาออกจากราชการ ไทยก็ได้จ้างนายเฟรเดอริก อาร์. ดอลแบร์ มารับราชการแทนในตำแหน่งเดิมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ดังหนังสือที่รัฐมนตรีว่าการ

^{๓๓} กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ, หมวดเบ็ดเตล็ด ๔. หนังสือโต้ตอบตั้งนายแลเวสก (ชาวฝรั่งเศส) เป็นที่ปรึกษากฎหมายของกระทรวงการต่างประเทศ. พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ถึงพระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์, ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘.

^{๓๔} กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ, หมวดเบ็ดเตล็ด ๑ หมู่. การจ้างชาวต่างประเทศในราชการฝ่ายการต่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๖๖-๒๔๗๘.

กระทรวงการต่างประเทศมีถึงเลขาธิการ ก.พ. ดังนี้

เนื่องจากนายเรมอนด์ บี. สตีเวนส์
ขอลาออกจากราชการ กระทรวงการ
ต่างประเทศ เห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะ
ต้องหาจ้างที่ปรึกษาใหม่เข้ามารับ
ราชการแทน ฉะเพาะอย่างยิ่งในเวลานี้
ซึ่งจวนจะถึงเวลาที่จะต้องเจรจาแก้ไข
หนังสือสัญญา กับนานาประเทศอยู่แล้ว
ที่ปรึกษาที่จะจ้างใหม่นี้ก็ควรเป็นคน
อเมริกันเช่นเคย...^๔

ต่อมาวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๔๗๘
รัฐมนตรีต่างประเทศมีหนังสือถึงเลขาธิการ
ก.พ. ว่า นายสตีเวนส์ แนะนำนายดอลแบร์^๖.

ปรากฏว่านายสตีเวนส์และนายดอลแบร์
ได้มีบทบาทสำคัญในการเจรจาขอแก้ไขสนธิ
สัญญากับนานาประเทศอีกครั้งหนึ่งภายหลัง
ที่รัฐบาลได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายโดย
สมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ แล้ว ทั้งนี้เพื่อให้
รัฐบาลไทยได้รับอิสรภาพในเรื่องอำนาจ
ทางการศาล และการพาณิชย์ศุลกากรกลับคืน
มาโดยสมบูรณ์ก่อนระยะเวลาที่กำหนดไว้ใน
สนธิสัญญา พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่ได้เห็นว่าไทยจะ
ได้อิสรภาพดังกล่าวกลับคืนมาอย่างสมบูรณ์
หลังจากที่ไทยได้ประกาศประมวลกฎหมาย
โดยสมบูรณ์และใช้ประมวลกฎหมายนั้นมา
แล้ว ๕ ปี ซึ่งก็หมายความว่าเมื่อรัฐบาลไทย
ประกาศประมวลกฎหมายโดยสมบูรณ์ใน
พ.ศ. ๒๔๗๘ รัฐบาลไทยก็จะได้รับอิสรภาพ
ทางการศาลและพาณิชย์ศุลกากรกลับคืนมาโดย
สมบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๔๘๓. แต่ด้วยบทบาท
ของที่ปรึกษาชาวอเมริกันทั้งสองท่านดังกล่าว
ข้างต้นก็ทำให้ระยะเวลาการได้รับอิสรภาพ
ดังกล่าวเร็วขึ้นกว่ากำหนดเดิม กล่าวคือ ใน

พ.ศ. ๒๔๗๘ รัฐบาลไทยซึ่งขณะนั้นหลวง
ประดิษฐมนูธรรมเป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ พระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เป็นที่ปรึกษา
กระทรวงพร้อมกับนายสตีเวนส์ และนาย
ดอลแบร์ได้ร่วมมือกันใช้ความพยายาม
ดำเนินการเปิดการเจรจากับประเทศต่างๆ
เพื่อขอยกเลิกสนธิสัญญาที่ทำขึ้นในรัชกาลที่๖
ทั้งหมด และขอทำสนธิสัญญาใหม่โดยให้ตั้ง
อยู่บนหลักแห่งความเสมอภาคและความ
ยุติธรรม. ปรากฏว่าสหรัฐอเมริกาเป็น
ประเทศแรกอีกเช่นเคยที่แสดงไมตรีจิตยอม
ยกเลิกสนธิสัญญาฉบับเก่าใน พ.ศ. ๒๔๖๓
เสีย โดยทั้งสองประเทศได้ลงนามในสนธิ
สัญญาใหม่ร่วมกันเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๗๘ หลังจากนั้นรัฐบาลไทยก็ได้
เปิดการเจรจากับประเทศอื่นๆ ต่อไป ซึ่ง
โดยสนธิสัญญาเหล่านี้ ก็ทำให้ประเทศไทย
ได้อิสรภาพในเรื่องอำนาจการศาล และการ
พาณิชย์ศุลกากรกลับมามีสมบูรณ์ กล่าวคือ
ศาลยุติธรรมของไทยสามารถพิจารณาคดี
ความของชาวต่างประเทศในเมืองไทยได้
เช่นเดียวกับคนไทย นอกจากนี้ รัฐบาลไทย
มีสิทธิ์อย่างเต็มที่ในการเก็บภาษีอากร ภาษี
ศุลกากร และสามารถให้บุคคลทั้งหลายที่
เกิดในประเทศไทยถือสัญชาติไทยได้ ทั้งยัง
สามารถสงวนที่ดินสาธารณะที่ยังไม่มีใคร
จับจองเป็นเจ้าของไว้ให้แก่คนไทยได้ด้วย^๗.

ด้วยเหตุนี้ หลังจากที่ไทยต้องสูญเสีย
เอกราชทางการศาลมาถึง ๘๔ ปี ไทยก็เพิ่ง
ได้รับอิสรภาพอย่างสมบูรณ์ในตอนนี้อย่าง
ที่รัฐบาลไทยและคนไทยย่อมตระหนักถึง
ความช่วยเหลือของรัฐบาลอเมริกัน และที่
ปรึกษาชาวอเมริกันดังกล่าวมาแล้ว ดังที่
ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชกล่าวกับประธานาธิบดี
รูสเวลต์ของสหรัฐอเมริกาเนื่องในโอกาสยื่น

^๔และ^๖ กองบรรณสาร
กระทรวงการต่างประ-
เทศ, หมวดเบ็ดเตล็ด
๖. เรื่องการจ้างนาย
เฟรเดริก อาร์. ดอล-
แบร์ มารับราชการใน
ตำแหน่งที่ปรึกษา,
หนังสือจากรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศ ถึง เลขา-
ธิการ ก.พ.

^๗ กองจดหมายเหตุนิตย
วอชิงตัน แฟ้ม ๗ ๑๑,
๘๒๒/๑๗๒. ข่าวกระ-
ทรวงการต่างประเทศ,
๗ ตุลาคม ๒๔๘๑.
อ้างถึงใน แกมสุข
นุมนนท์. เรื่องเดิม หน้า
๑๖๔.

สาส์นตราตั้งในฐานะเป็นเอกอัครราชทูตไทย
ประจำสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ดังนี้

...ในส่วนตัวข้าพเจ้า ใคร่ขอเรียน
ถึงความซาบซึ้งในความช่วยเหลือที่
รัฐบาลอเมริกาได้แสดงต่อประเทศชาติ
ของข้าพเจ้าในอดีต ตลอดถึงความ
พยายามช่วยแก้ไขความเสมอภาคของ
สนธิสัญญากับนานาประเทศในปัจจุบัน
ข้าพเจ้าตระหนักในความกรุณาของ
ประเทศท่านเป็นล้นพ้น...^{๑๔}

นอกจากสหรัฐอเมริกาจะมีความสัมพันธ์
ทางการเมืองกับไทยในการเป็นประเทศ
แรกที่ยอมผ่อนปรนการผูกมัดของสนธิ
สัญญาไม่เสมอภาคจนกระทั่งไทยหลุดพ้น
จากข้อผูกมัดของสนธิสัญญาดังกล่าวอย่าง
สิ้นเชิงแล้ว สหรัฐอเมริกายังได้ทำสนธิ
สัญญากับไทยอีกสองฉบับ คือ ใน พ.ศ.
๒๔๖๕ ทำสัญญาเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน
ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐฯ และ ใน พ.ศ.
๒๔๖๘ เรื่องการยกเลิกการตรวจลงตรา
หนังสือเดินทาง. สัญญาดังกล่าวนี้ย่อม
แสดงให้เห็นความสัมพันธ์และความร่วมมือ
ที่ใกล้ชิดและจริงใจต่อกันระหว่างรัฐบาลและ
ประชาชนชาติของทั้งสองประเทศในขณะนั้น.

สำหรับที่ปรึกษาชาวอเมริกัน นอก
เหนือจากมีบทบาทในการช่วยเหลือดำเนิน
การแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคให้แก
รัฐบาลและประชาชนชาวไทยแล้ว ยังมี
บทบาทช่วยเหลือในกิจการภายในของ
ประเทศไทยด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง
การถวายนามความคิดเห็นต่อองค์ประชุมของ
ประเทศ ดังเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ได้ไม่นาน
ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ ก็ได้ทูลเกล้าฯ ถวาย

คำแนะนำเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองของ
ประเทศ และได้เสนอแนะข้อแก้ไขเกี่ยวกับ
ปัญหาการสืบสันตติวงศ์, ปัญหาด้านการคลัง,
การตั้งนายกรัฐมนตรี, ขอบเขตและอำนาจ
ของอภิรัฐมนตรีสภา ตลอดจนถึงปัญหาที่ว่า
ควรมีสภานิติบัญญัติหรือไม่. นอกจากนี้
ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ ยังได้ร่างรัฐธรรมนูญ
ฉบับหนึ่งถวายให้ทรงพิจารณาเพื่อเป็น
แนวทางในการบริหารประเทศต่อไป. ร่าง
รัฐธรรมนูญฉบับนี้ประกอบด้วยบทบัญญัติ
๑๒ มาตรา กำหนดให้องค์พระมหากษัตริย์
ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด แต่ในขณะ
เดียวกันให้มีนายกรัฐมนตรีและคณะเสนาบดี
เป็นผู้ช่วยในการบริหารประเทศด้วย^{๑๕} แต่
ไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ ยืนยันว่าพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีความคิด
เห็นอย่างไรเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้.
ส่วนนายสตีเวนสันนั้นเป็นกำลังสำคัญในการ
ถวายนามปรึกษาแก่พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเรื่องงบประมาณของ
ประเทศ โดยเฉพาะเรื่องการตุลคนออกซึ่ง
เป็นนโยบายที่จำเป็นสำหรับสถานการณ์
ทางเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น.
นอกจากนี้ นายสตีเวนสันยังได้รับการแต่งตั้ง
ให้อยู่ในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญตาม
พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว แต่เนื่องจากมีเสียงคัดค้านในการ
พระราชทานรัฐธรรมนูญ จึงทำให้การดำเนิน
งานเพื่อพระราชทานรัฐธรรมนูญในขณะนั้น
ไม่ประสบผลสำเร็จ^{๑๖} สำหรับนายดอลแบร์นั้น
มีบทบาทมากในเรื่องโครงการช่วยเหลือ
ชาวนาและโดยที่นายดอลแบร์เป็นผู้เชี่ยวชาญ
กฎหมายทางด้านการเกษตรจึงเป็นส่วน
ส่งเสริมให้การทำงานช่วยเหลือทางด้าน
การเกษตรของเขาต่อรัฐบาลไทยเป็นไป
อย่างมีประสิทธิภาพและอย่างกว้างขวาง.

^{๑๔}The Department of
State. Washington.
Bulletin VII, หน้า
๗๑๖. อ้างใน แกรมสุข
นุมนนท์. เรื่องเดิม หน้า
๑๖๕.

^{๑๕}กองจดหมายเหตุแห่ง
ชาติ, กรมศิลปากร,
เอกสาร ร. ๗ บ.๑.๓/
๓๒ เลขที่ ๔๗ ส่วน
พระองค์สมเด็จพระ
พระยาดำรงราชานุ-
ภาพ แผนกอภิรัฐมนตรี.
เรื่องบันทึกการปก-
ครอง, ๒๓ กรกฎาคม -
๑ สิงหาคม ๒๔๖๕.

^{๑๖}ชัยอนันต์ สมุทวณิช,
การเมือง-การเปลี่ยน
แปลงทางการเมืองไทย
พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๔๗๕.
พระนคร: คณะรัฐศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย; ๒๕๑๕
(เอกสารโรเนียวเย็บ
เล่ม), หน้า ๒๒๖-๕๒.

ต่อมาก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะเกิดขึ้น นายดอลแบร์ก็ได้ลาออกจากตำแหน่งที่ปรึกษาการต่างประเทศเพราะเห็นว่างานที่ตนได้รับมอบหมายเกี่ยวกับการแก้ไขสนธิสัญญาได้เสร็จสิ้นลงแล้ว. ดร.แกมสุข นุ่มนนท์ นักประวัติศาสตร์ผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ที่ปรึกษาราชการชาวอเมริกันในประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๔๖-๒๔๘๓” ว่า “...การจากไปของดอลแบร์เท่ากับเป็นการปิดฉากการแสดงของที่ปรึกษาราชการของชาวอเมริกันที่มีบทบาทสำคัญตลอดเวลาร่วม ๕๐ ปีในประวัติศาสตร์ไทย...”^{๒๑}.

สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น เป็นไปในลักษณะที่สหรัฐฯ ได้เป็นฝ่ายช่วยเหลือปลดปล่อยข้อผูกมัดจากสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ไทยทำกับนานาประเทศไว้ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ จนกระทั่งประเทศไทยพ้นจากข้อผูกมัดของสนธิสัญญาดังกล่าวกับนานาประเทศอย่างสมบูรณ์ในรัชกาลที่ ๘. โดยที่ผู้ซึ่งมีส่วนช่วยเหลืออันสำคัญยิ่งในการเจรจาต่อรองจนกระทั่งการแก้ไขสนธิสัญญาประสบความสำเร็จก็คือบรรดาที่ปรึกษาราชการต่างประเทศชาวอเมริกันซึ่งเข้ามารับราชการในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ จนกระทั่งเมื่อไทยได้รับเอกราชจากสนธิสัญญาอย่างสมบูรณ์แล้ว ที่ปรึกษาชาวอเมริกันคนสุดท้ายจึงได้ลาออกจากราชการไทยไปในที่สุด.

ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ

หลังจากที่ไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษ และสนธิสัญญาแบบเดียวกัน

นี้กับสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ แล้วการค้าของไทยกับนานาประเทศก็ขยายตัวขึ้นอย่างกว้างขวาง. ในสมัยรัชกาลที่ ๕ สหรัฐฯ ได้เข้ามาลงทุนตั้งบริษัทการค้าในประเทศไทย บริษัทอเมริกันได้เจริญขึ้นเป็นลำดับต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ เช่น บริษัท The Bangkok Manufacturing Co. ซึ่งผลิตน้ำอัดลมจำพวกน้ำหวาน โซดาและน้ำแข็ง. บริษัท Siam Steam Packet Co. ซึ่งเดินเรือเมล์ในลำแม่น้ำเจ้าพระยาไปจังหวัดอ่างทอง และจังหวัดอื่นๆ. บริษัท Meklong Railway Co. คือบริษัทรถไฟสายแม่กลอง, บริษัท Standard Oil Company of New York ขายน้ำมัน และบริษัท Behn Meyer Co. ซึ่งเป็นตัวแทนของบริษัท International Harvester Co. ในสหรัฐฯ ขายเครื่องจักรไถนา เครื่องจักรทำนา และเครื่องมือเครื่องใช้ในทางการกสิกรรมต่างๆ. สินค้าสำคัญของสหรัฐฯ ที่เริ่มมีชื่อเสียงมากมาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕ คือ รถยนต์ที่แพร่หลายมากคือ รถยนต์ยี่ห้อ Ford และสินค้าอีกประเภทหนึ่งซึ่งเริ่มเป็นที่นิยมกันแพร่หลายมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๖ คือภาพยนตร์. นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังได้สัมปทานในกิจการต่างๆ จากรัฐบาลไทย อาทิ กิจการเดินรถรางในพระนคร พ.ศ. ๒๔๓๖, กิจการไฟฟ้าใน พ.ศ. ๒๔๔๐ และกิจการเหมืองแร่ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นต้น.

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ บริษัทสแตนดาร์ดออยล์แห่งนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ซึ่งทำการค้าขายอยู่ที่ปีนังได้เสนอขอเช่าที่ที่ภูเก็ตกว้าง ๑๐ วา ยาว ๑๐ วา จากรัฐบาลไทยเป็นเวลา ๒๐ ปี โดยจะให้ค่าเช่าแก่รัฐบาลปีละ ๑๒ บาท^{๒๒} แต่กระทรวงพระคลังยังไม่พอใจข้อเสนอดังกล่าวด้วยเหตุผลดังนี้^{๒๓}.

^{๒๑} แกมสุข นุ่มนนท์, เรื่องเดิม หน้า ๑๗๐.

^{๒๒} กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้มที่ ๑๕/๑๒ : ๑ หมวด : สนธิสัญญา หมู่ : การเจรจาเรื่องต่างๆ ไทยกับอเมริกา, ศักราช ๒๔๖๑-๒๔๗๓ สำนวนเรื่อง “บริษัทสแตนดาร์ดออยล์ (อเมริกา) ขอเช่าที่ปลูกจากน้ำมันที่ตงกา ภูเก็ต”

^{๒๓} เฟิงอั้ง, หนังสือปลัดทูลฉลองกระทรวง

ประการแรก บริษัทสแตนดาร์ด-ออยส์กำหนดราคาค่าเช่าให้ต่ำเกินไป และเช่าเป็นเวลานานถึง ๒๐ ปี.

ประการที่สอง การที่บริษัทเสนอว่าต่อไปเมื่อจะมีการเจรจาทำสนธิสัญญาเรื่องเล็กเช่าที่เนื่องจากรัฐบาลเรียกเอาที่นั้นคืนโดยให้มีคนกลางชี้ขาดตัดสินราคาให้ผู้เช่าได้ก่อสร้างเอาไว้แล้ว กระทรวงพระคลังเห็นว่าไม่ควรให้มีคนกลางชี้ขาดในเรื่องนี้.

ประการที่สาม กระทรวงพระคลังพิจารณาเห็นว่าการที่จะให้บริษัทเช่าที่ดินนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ชอบด้วยสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีกับสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. ๒๓๙๙ เพราะบริษัทนี้เป็นบริษัทอเมริกันจะเช่าได้ก็แต่โดยพระราชทานพระบรมราชานุญาตเท่านั้น. กระทรวงพระคลังเห็นว่า ถ้าจะให้เช่าก็ควรจะดำริให้มีประโยชน์แลกเปลี่ยนกับสิทธิใช้กฎหมายไทยต่อคนในบังคับของเขาในประเทศไทยด้วย.

ดังนั้นกระทรวงพระคลังจึงได้นำเรื่องนี้อย่างไปปรึกษากับกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งในที่สุดปรากฏผลว่ารัฐบาลไทยยอมให้บริษัทสแตนดาร์ดออยส์เช่าที่ที่กุเกิดได้ในอัตราค่าเช่าปีละ ๕๐๐ บาท เพราะกฎหมายใหม่และสนธิสัญญาใหม่ที่ไทยทำกับสหรัฐฯ ในเวลาต่อมาอนุญาตให้บริษัทมีสิทธิดังกล่าว^{๒๔}.

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๗ รัฐบาลไทยได้ดำริที่จะจัดตั้งการผูกขาดของรัฐบาล (State monopolies) ขึ้นสำหรับการค้าบางประเภท^{๒๕} แต่หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีกับสหรัฐฯ นั้น บทบัญญัติข้อ ๓ กล่าวว่ามิให้ใช้การผูกขาดใดๆ บังคับแก่สิ่งของที่ทำขึ้นในสหรัฐฯ ยกเว้นแต่สิ่งของ ๓ ประเภทคือ แอลกอฮอล์, ฝิ่น และยาสูบอื่น ๆ. หนังสือสัญญาดังกล่าวนี้นับเป็นฉบับที่ได้รับสัตยาบันเมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔

มีผลใช้ในทางปฏิบัติเป็นเวลา ๑๐ ปี และจะยกเลิกสัญญาได้ก็ต่อเมื่อคู่กรณีแจ้งความให้ทราบล่วงหน้า ๑ ปี. ดังนั้นหนังสือสัญญาฉบับนี้จึงเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการตั้งการผูกขาดของรัฐบาลซึ่งสหรัฐฯเองก็พยายามประวิงเวลาการแก้ไขสนธิสัญญา^{๒๖}.

ด้วยเหตุนี้กระทรวงการต่างประเทศจึงได้มีโทรเลขสั่งให้อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ สอบถามความเห็นของนายสตีเวนส์ในเรื่องนี้ ซึ่งก็ได้รับโทรเลขตอบจากอัครราชทูตไทยว่าเรื่องการขอแก้ไขสัญญาของฝ่ายไทยนั้น นายสตีเวนส์คิดว่าเหตุผลอันแท้จริงของกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันที่มีนโยบายในเรื่องนี้ก็เพราะกลัวว่ารัฐบาลไทยจะดำริตั้งการผูกขาดน้ำมันและสิ่งที่ทำจากน้ำมันซึ่งจะทำให้เป็นปัญหาแก่สหรัฐฯ. ตัวอย่างสำหรับเรื่องนี้คือ รัฐบาลแมนจูก็ได้ปฏิบัติเช่นนี้ แต่ก็ได้รับการคัดค้านไปแล้ว^{๒๗}. ดังนั้นการที่รัฐบาลไทยจะตั้งการผูกขาดการค้าบางอย่างจึงไม่ประสบความสำเร็จ.

ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในการสำรวจเศรษฐกิจแห่งชนบท

ใน พ.ศ. ๒๔๗๑ คณะมิชชันอเมริกันชื่อ “Presbyterian Mission” ได้ติดต่อผ่านสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์เพื่อขออนุญาตรัฐบาลไทยส่งศาสตราจารย์บัตเตอร์ฟิลด์ (Butterfield) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสำรวจเศรษฐกิจแห่งชนบทในทวีปเอเชียเข้ามาทำการสำรวจเศรษฐกิจในชนบท (rural economic survey) ในเมืองไทยโดยให้เหตุผลว่า พวกที่ออกเงินบำรุงคณะมิชชันเห็นว่า การแผ่คริสต์ศาสนาไม่ได้ผลดีเท่าเงินที่ต้องเสียจึงเห็นสมควรให้ทำการสำรวจทาง

^{๒๔} กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้มที่ ๑๕/๑๒ : ๑, เรื่องเดิม.

^{๒๕} กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้มที่ ๑/๑๓ : ๑, หมวด : สนธิสัญญาหมู่ : สนธิสัญญาสยามกับอเมริกัน, ศักราช ๒๔๗๒-๒๔๗๙ ส่วนในเรื่อง “การเจรจาสัญญากับอเมริกาว่าด้วยการผูกขาดข้อ ๓”. หนังสือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงนายกรัฐมนตรี, พฤษภาคม ๒๔๗๘.

^{๒๖} เพิ่งอ้าง

^{๒๗} เพิ่งอ้าง

^{๒๔} กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ, ร. ๗ ต. ๓๕ ๑-๓๑ สหรัฐอเมริกาปีที่ ๒๑. คณะมิชชันนารีอเมริกันขออนุญาตให้ศาสตราจารย์บัตเตอร์ฟิลด์เข้ามาตรวจการเอกอัครราชทูตในกรุงเทพฯ. หนังสือที่ ก. ๒๖๕๗/๗๓ กรุงเทพฯ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ของปลัดทูลฉลองกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมถึงมหาเสวกเอกเจ้าพระยามหิธรราชเลขาธิการ”

^{๒๕} เพิ่งอ้าง

^{๒๖} กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ, รายงานเสนาบดีสภาที่ ๑๐/๒๔๗๒ วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๔๗๒.

^{๒๗} กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ, ร. ๗ ต. ๓๕ ๑-๓๑ สหรัฐอเมริกาปีที่ ๒๑. คณะมิชชันนารีอเมริกันขออนุญาตให้ศาสตราจารย์บัตเตอร์ฟิลด์เข้ามาตรวจการเอกอัครราชทูตในกรุงเทพฯ.

^{๒๘} สุพรรณดี กาญจนันชูลิต. บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๗), หน้า ๓๕.

เศรษฐกิจขึ้นเพื่อจะได้ทำการช่วยเหลือพลเมืองทางด้านอื่นนอกเหนือจากการสอนศาสนาด้วยแล้ว^{๒๔}. ข้อเสนอของคณะมิชชันนารีคล้ายคลึงกับโครงการที่กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมจะทำซึ่งคิดเป็นเงินประมาณ ๕ แสนบาท ทำในเวลา ๘ ปี แต่กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมยังขาดหัวหน้าผู้มีความรู้และทักษะทางด้านนี้ ตลอดจนขาดทุนทรัพย์ด้วย^{๒๕}. ดังนั้นข้อเสนอของคณะมิชชันนารีจึงน่าจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทย. ด้วยเหตุนี้ที่ประชุมเสนาบดีสภาซึ่งประชุมในวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ จึงเห็นสมควรอนุญาตให้คณะมิชชันนารีปฏิบัติตามที่เสนอมานี้ได้โดยให้กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมเป็นเจ้าหน้าที่รับรองช่วยเหลือโดยได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย^{๒๖}.

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๓ คณะมิชชันนารีได้แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบว่าไม่สามารถเชิญศาสตราจารย์ ดร.บัตเตอร์ฟิลด์เข้ามาตรวจสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยได้เนื่องจากศาสตราจารย์บัตเตอร์ฟิลด์มีงานสำคัญที่ต้องอยู่ในประเทศอื่นและละทิ้งมาไม่ได้. แต่คณะมิชชันนารีได้เชิญศาสตราจารย์ ดร.คาร์ล ซี. ซิมเมอร์แมน (Carle C. Zimmerman) แห่งมหาวิทยาลัยมินนิโซตา ให้เข้ามาทำการสำรวจแทน. เมื่อ ดร.คาร์ล ซี. ซิมเมอร์แมนเดินทางมาถึงประเทศไทยในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ก็ได้รับความช่วยเหลือจากกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และกระทรวงเกษตรธิการในการอำนวยความสะดวกและจัดเจ้าหน้าที่ด้านต่างๆ ให้ตามที่ ดร.ซิมเมอร์แมนได้ร้องขอจากรัฐบาลไทย, คาดว่าการสำรวจทางเศรษฐกิจนี้จะใช้เวลา ๖ เดือนจึงจะสำเร็จโดยเริ่มสำรวจที่

จังหวัดเชียงใหม่เป็นแห่งแรก^{๒๗}.

ข้อสังเกตคือ เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่ปรากฏเอกสารที่แสดงให้เห็นว่าโครงการสำรวจเศรษฐกิจชนบทดังกล่าวได้ดำเนินการต่อไปอย่างไร และนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเพียงใด. อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สนใจพยายามที่จะศึกษาและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศเหมือนกันแม้จะขาดกำลังคนและทุนทรัพย์ก็ตาม และโครงการนี้ยังแสดงให้เห็นว่าการที่มีการสำรวจเศรษฐกิจของชนบทได้นั้นก็ด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ซึ่งขณะนั้นนับได้ว่าเป็นมหามิตรประเทศของไทย และถ้าการสำรวจเป็นไปอย่างจริงจังและได้ผลในทางปฏิบัติแล้วก็นับว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งไม่เฉพาะที่อยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น. แต่หลักฐานในเรื่องนี้ยังไม่ปรากฏดังกล่าวมาแล้ว.

ความสัมพันธ์ทางด้านสังคม

อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ทางด้านสังคมระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่เริ่มแรกก็คือการที่ชาวอเมริกันได้นำเอาความรู้ทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การแพทย์ การพิมพ์ การสาธารณสุข การศึกษา การยกฐานะและพัฒนาศึกษาของสตรีไทยและสังคมไทย ฯลฯ เข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทย ตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ เป็นต้นมา โดยบทบาทของบรรดามิชชันนารีอเมริกัน^{๒๘} ซึ่งพร้อมๆ กับที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในเมืองไทยก็ได้เข้ามาช่วยเหลือบ้านเมืองในด้านสังคมดังกล่าวด้วย และคงไม่เกินความจริงนัก ถ้าจะกล่าวว่างานทางด้านนี้ของมิชชันนารีอเมริกันประสบความสำเร็จ

มากกว่างานทางด้านเผยแพร่ศาสนา^{๓๓} และ ยังทำให้คนไทยเกิดความรู้สึกในทางที่ดีต่อ มิชชันนารีอเมริกันซึ่งรวมไปถึงชาวอเมริกัน และประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย.

ด้านการศึกษา

มิชชันนารีอเมริกันได้ช่วยเหลือการวางรากฐานการศึกษาสมัยใหม่ให้แก่ไทยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ จนถึงรัชกาลที่ ๖ ปรากฏว่างานทางด้านการศึกษาโดยความช่วยเหลือของชาวอเมริกันขยายตัวอย่างกว้างขวาง ทำให้การศึกษาของไทยตามแบบสมัยใหม่เจริญยิ่งขึ้น ประกอบกับองค์พระประมุขของประเทศได้ทรงให้การสนับสนุน โดยโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้ใกล้เคียงกับของต่างประเทศ ซึ่งเป็นเหตุให้มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษยอมรับนักเรียนไทยเข้าศึกษาต่อโดยไม่ต้องสอบวิชาความรู้เบื้องต้น^{๓๔} เป็นผลให้รัฐบาลไทยสามารถจัดส่งนักเรียนไทยออกไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศได้เป็นจำนวนมาก. ในบรรดานักเรียนไทยที่ไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศนี้ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดล กรมหลวงสงขลานครินทร์^{๓๕} ได้ทรงสำเร็จการศึกษาวีชาแพทยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา.

ส่วนในด้านสถานศึกษาภายในประเทศนั้น ใน พ.ศ. ๒๔๖๕ มิชชันนารีอเมริกันชื่อ นาย จี. บี. แมกฟาร์แลนด์ (G. B. Macfarland) ได้ซื้อที่ดินและโรงเรียนเก่าแห่งหนึ่งแล้วอุทิศให้อยู่ในความอุปถัมภ์ของสภาประกาศคริสต์ศาสนาแห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ปรับปรุงกิจการของโรงเรียนนี้ใหม่แล้วให้ชื่อโรงเรียนว่า “เยนเฮสเมโมเรียล” เพื่อเป็นที่ระลึกแก่นางเยนเฮส แมกฟาร์แลนด์ ซึ่งเป็นมารดาของ นายแมกฟาร์แลนด์. ใน

ด้านการศึกษาปรากฏว่าชาวอเมริกันมีส่วนช่วยเหลือยกระดับการศึกษาของไทยให้สูงขึ้นตามแบบนานาอารยประเทศทั้งปวงสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้.

ด้านการแพทย์

เช่นเดียวกับการศึกษา มิชชันนารีอเมริกันได้เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือไทยมากในด้านการแพทย์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นมา. ในด้านนี้ มูลนิธิที่ช่วยเหลือทำให้งานแพทย์และการศึกษาทางแพทย์ของไทยเจริญเข้าขั้นมาตรฐาน คือ มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในเมืองไทยจากการมีการค้นพบโรคพยาธิปากขอขึ้นในเมืองไทย มูลนิธิจึงได้จัดส่งนายแพทย์ เอ็ม. อี. บาร์นส์ (M. E. Barnes) มาดำเนินการปราบปรามร่วมกับสภาสาธารณสุขสยามและกรมสุขาภิบาลใน พ.ศ. ๒๔๕๙. ตั้งแต่นั้นมามูลนิธิก็ได้เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือทางด้านการศึกษาและสาธารณสุขแก่ประเทศไทย. ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๔ แผนกการศึกษาวีชาแพทยของมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ได้ติดต่อมายังรัฐบาลไทยเพื่อการร่วมมือกันระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในการที่จะทูลบำรุงและขยายวิชาแพทยในเมืองไทย ในครั้งนี้สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดล กรมหลวงสงขลานครินทร์ (พระยศในขณะนั้น) ทรงรับเป็นผู้แทนของกระทรวงศึกษาธิการติดต่อเรื่องการสร้างสถานที่ การเลือกสรรอาจารย์ผู้สอน และทุนอุดหนุนเพิ่มเติม โดยทรงทำหน้าที่ประสานงานกับนายแพทย์เพียร์ (Pear) ผู้อำนวยการแผนกการศึกษาวีชาแพทยของมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ ปรากฏว่ามูลนิธินี้ได้บริจาคเงินจำนวนมหาศาลในการสร้างโรงเรียนแพทย์และโรงเรียนพยาบาลใน

^{๓๓} สุพรรณิณี กาญจนัญญิตติ. บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันในประเทศไทย, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา. หน้า ๔๓-๔๔.

^{๓๔} ทรงศรี อัจจุรณ. ๑๒๓ ปีแห่งมิตรภาพระหว่างไทยกับอเมริกัน, เล่มเดิม หน้า ๑๕.

^{๓๕} ในรัชกาลปัจจุบันทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก.

ประเทศไทย พร้อมทั้งจัดหาศาสตราจารย์มา
แนะนำอบรมนักศึกษาแพทย์และพยาบาลใน
ประเทศไทยด้วย. นอกจากนี้ยังสนับสนุน
ให้นักศึกษาและอาจารย์ไทยได้มีโอกาสไป
ศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศทางด้านการศึกษา
และการพยาบาล โดยการให้ทุนไปศึกษา
ด้วย^{๓๖}.

นอกจากชาวอเมริกันจะช่วยเหลือด้าน
การแพทย์และการสาธารณสุขในกรุงเทพฯ
แล้ว ยังได้ขยายงานไปยังส่วนภูมิภาคด้วย
โดยใน พ.ศ. ๒๔๖๗ มีซันนารีอเมริกันได้
จัดตั้งโรงพยาบาลแมคคอร์มิคขึ้นที่จังหวัด
เชียงใหม่, อาจกล่าวได้ว่าภารกิจทางการแพทย์
และการสาธารณสุขของ
ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าจนถึงปัจจุบันนี้ก็
โดยบทบาทและความช่วยเหลือของ
สหรัฐอเมริกาเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญยิ่ง
ประการหนึ่ง ประกอบกับบทบาทของสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ามหิดล กรมหลวงสงขลานครินทร์ ใน
ด้านการส่งเสริมกิจการแพทย์และสาธารณสุข
ของประเทศไทยด้วยความเสียสละอย่างยิ่ง
ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ นับว่า
กิจการแพทย์ การพยาบาล และการ
สาธารณสุขดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง
หลวงต่อสังคมไทยโดยแท้.

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทย
กับสหรัฐอเมริกา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒
เป็นความสัมพันธ์ทั้งทางด้านการเมือง
เศรษฐกิจ และสังคม โดยมีความเป็น
มิตรไมตรีต่อกัน ในลักษณะที่สหรัฐอเมริกา
ในฐานะมิตรประเทศที่มีความเหนือกว่าไทย
ในด้านวิทยาการเทคโนโลยี และพลังอำนาจ
เป็นฝ่ายช่วยเหลือสนับสนุนไทยทั้งด้าน
การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม; ที่สำคัญคือ
เป็นกำลังสำคัญที่ช่วยให้ไทยได้รับอำนาจ
อธิปไตยกลับคืนมาโดยสมบูรณ์.

บรรณานุกรม

๑. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร. เอกสาร
หมวด ๑ เบ็ดเตล็ด หมู่ : การจ้างชาวต่างประเทศ
ในราชการฝ่ายต่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๒๔๖๖,
การจ้างนายครอคเคอร์มาเป็นที่ปรึกษาราชการ
กระทรวงการต่างประเทศแทน Dr. Francis B.
Sayre. หนังสือพระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ถึง
เจ้าพระยามหิธร ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๖๗.
เอกสาร ร. ๖ ด.๕. ทุด และกงสุลไทย ๑-๒๐ ปีที่
๒๐ เรื่องตั้งดอกเตอร์แซร์ ดอกเตอร์เจมส์ เป็น
อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม (๒ พฤษภาคม - ๒๒
กรกฎาคม ๒๔๖๘).
เอกสาร ร. ๗ บ. ๑.๓/๓๒ เลขที่ ๔๗ ส่วนพระองค์
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธรรมาธิราชานุภาพ
แผนกอภิ
รัฐมนตรี เรื่องบันทึกการปกครอง, ๒๓ กรกฎาคม
- ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕.
๒. กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ. หมวด
เบ็ดเตล็ด ๑ หมู่ : การจ้างชาวต่างประเทศใน
ราชการฝ่ายการต่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๖๖-๒๔๗๘.
หมวดเบ็ดเตล็ด ๔ หนังสือโต้ตอบตั้งนายแลเวส์ก
(ชาวฝรั่งเศส) เป็นที่ปรึกษาเอกอัครราชทูต
กระทรวงการต่างประเทศ, พระราชหัตถเลขา
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวถึง
เจ้าพระยามหิธร, ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕.
หมวดเบ็ดเตล็ด ๖ เรื่องการจ้างนายเฟรเดริก อาร์
ดอลแบร์ มารับราชการในตำแหน่งที่ปรึกษา,
หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ
ถึงเลขาธิการ ก.พ.
แฟ้มที่ ๑๕/๑๒ : ๑ หมวด : สนธิสัญญา หมู่ :
การเจรจาเรื่องต่างๆ ไทยกับอเมริกา, ศักราช ๒๔๖๑
- ๒๔๗๓ ส่วนเรื่อง “บริษัทสะแตนด์คาร์คอบอยส์
(อเมริกา) ขอเช่าที่ปลูกจากน้ำมันที่ดงกา กูเก็ด”.
แฟ้มที่ ๑๕/๑๒ : ๑ หมวด หนังสือปลัดทูลฉลอง
กระทรวง.
แฟ้มที่ ๑/๑๓ : ๑ หมวด : สนธิสัญญา หมู่ :
สนธิสัญญาสยามกับอเมริกัน, ศักราช ๒๔๗๒ -
๒๔๗๕ ส่วนเรื่อง “การเจรจาสัญญากับอเมริกา
ว่าด้วยการผูกขาด ข้อ ๓”, หนังสือรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงนายกรัฐมนตรี,
พฤษภาคม ๒๔๗๕.
ร. ๗ ด. ๓๕ ๑ - ๓๑ สหรัฐอเมริกา ปีที่ ๒๑
“คณะมิชชันอเมริกันขออนุญาตให้ศาสตราจารย์
บัดเดอร์ฟีลด์เข้ามาตรวจการเอกคอนอมิกสใน
ประเทศสยาม”, หนังสือที่ ก. ๒๖๕๗/๗๓
กรุงเทพฯ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓
ของปลัดทูลฉลองกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม
ถึงมหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ.
รายงานเสนาบดีสภา ที่ ๑๐/๒๔๗๒ วันที่ ๕
กรกฎาคม ๒๔๗๒.

^{๓๖} ทรงศรี อางอรุณ,
เรื่องเดิม หน้า ๑๕-
๑๖.

๓. จันทรา บุรณฤกษ์ และปิยนาด บุนนาค. การศึกษาผลกระทบทางการเมืองจากความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา (พ.ศ. ๒๔๖๓-๒๕๐๖) รายงานการวิจัยได้รับการสนับสนุนจากทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช; ๒๕๒๑. (เอกสารโรเนียวเขียนเล่ม).
๔. ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเมือง-การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย พ.ศ. ๑๙๕๓-๒๕๑๕. พระนคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; ๒๕๑๕. (เอกสารโรเนียวเขียนเล่ม)
๕. ทรงศรี อัจฉอรุณ (ฟอแรน). ๑๒๓ ปี แห่งมิตรภาพระหว่างไทยกับอเมริกัน. ใน: ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พระนคร: แพร์พิทยา; ๒๕๑๕.
๖. แกมสุข นุ่มนนท์. ที่ปรึกษาสาธารณรัฐอเมริกันในประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๔๖-๒๔๙๓. ใน: ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พระนคร: แพร์พิทยา; ๒๕๑๕.
๗. ปิยนาด บุนนาค, พวงเพชร สุรัตน์กุล. จันทบุรีและตราด : กรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส (พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๕๐). กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; ๒๕๒๗. (เอกสารโรเนียวเขียนเล่ม)
๘. พระกัลยาณไมตรี. (Dr. Francis B. Sayre) เอกสารเกี่ยวกับการปรับปรุงข้อผูกมัดตามสัญญาค้าขายของประเทศไทยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, นายสำราญ กัลยาณมิตร (แปล) พระนคร: กรมศิลปากร; ๒๕๑๒.
๙. มูลเหตุแห่งความเป็นมาของสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสตะวันตก. ใน: มุมนมบทความไทยกับต่างประเทศ. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พันโทพระวิเศษสุรการ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ๓๐ เมษายน ๒๕๑๖.
๑๐. สุพรรณิ กาญจนัญญิตติ. บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๗.
๑๑. สุพรรณิ กาญจนัญญิตติ. บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันในประเทศไทย. ใน: ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา. พระนคร : แพร์พิทยา, ๒๕๑๕.
๑๒. Wilson DA. The United States and the future of Thailand. New York: Prargen Publishers; 1970.

Abstract   **Relations between Thailand and the United States of America before World War II** **Piyanat Bun-nak**

Associate Member, the Academy of Moral and Political Sciences, the Royal Institute, Thailand

Thai-American relations began officially during the reign of King Rama III in the nineteenth century, when diplomatic contact was initiated. Relations between the two countries were not limited to inter-governmental ties, however. American missionaries also came to Thailand, bringing increased scientific and technological progress to the Kingdom. Relations between the two countries were consistently cordial. Before World War II, friendly ties were maintained, with the United States assuming the role of a technically and politically superior friendly power. The United States usually supported Thailand in the political, economic, and social spheres. Most importantly, the United States played a crucial role in supporting Thailand on the world political stage, notably in the renegotiation of unequal treaties, which the Thais had concluded with various countries during the reign of King Rama IV (Mongkut). Thailand was thus able to free itself of onerous treaty commitments, and regain full national sovereignty during the reign of King Rama VIII (Ananda Mahidol) in the middle of the twentieth century.

Key words : Relations between Thailand and USA, World War II